

(Hekayə)

Qoca kəndin kənarına çatıb da-yandı. Həm dincini almaq, həm onu burdan aparacaq bir maşın tapmaq üçün ana yolun kənarındaki iri, ya-stı daşın üstündə oturdu.

Səyahət çətin keçirdi, indiki yolculuğu da onu az yormamışdı. Bu kəndin onu tanıyağına ümid etdiyi qocaların çoxu dılıb getmişdi, çoxuya elə məzarların başında söhbətləşə bilmisdi. Bəlkə də elə belesi ən yaxşıydı, məzarlar qo-canı dinəndə de eşitmışdı, susan-da da, dərdini, fikrini üzrində fikr-leşəndə də. Orta yaşlıların çoxu onu unutmuş, qalanları da unut-maqdaydılardı, cavnlardansı daniş-mağə dəyməzdil, tanıyanı tanıma-yanına, unudan unutmayanına qan-ışmışdı, iki yol arasında qalib nə o fikirdə, nə bu fikirdə olmayanları da üstlək.

Onun haqqında bilinənlər çaydan qol-qol ayrılan sular kimi get-gedə gücünü, həqiqət payını, tutumunu itirmişdi. Amma su, elə sudur, o da danişlanıların gah o, gah bu tərəfində özündən nəsə görür, nəsə tapirdi, deməli, bu kənddə həm də hamı onu tanıydı. Fərqi yoxdu neçə, fərqi yoxdu ne niyyətə, hamının ondan xəbəri vardi.

Amma onun o olduğunu bilən olmamışdı...

Baxıb-baxıb, soruşub-sorusub nə axtardığını anlamaq isteyenleri də olmuşdu, susub-susub uzaqdan-uzağə ömrünün ixtiyar çağında varını-dövlətini macəra axtar-mağə, gəzməyə, dünyani dolaşma-ğə xərcleyən təsadüfi yolcu olduğunu düşünənlər də. Kimi qolundan tutub kasıb daxmasına çəkib apar-maq istemişdi, kimi şübhəyələ baxıb: "Bu, göz qoyana oxşayır, uzaq dayanmaq lazımdır" - deyib üzünü əvirib getmişdi. Qoca nə axtardığını heç kimsə deye bilməmişdi, çox istemişdi xəber ala, dilini dişəmişdi. Onun hamidan xəbəri vardi, hamının hasarından içəridə nə olduğunu, kimin kimin nəslindən, toxumundan gəldiğini bilirdi, bu balaca kəndin bütün yollarını, döngələrini, evlərini tanıydı, kimin bağında-bostanında nə bitdiyindən, kimin ocağında nə qaynadığından xəber-dardi. Kənd kitab kimi açılıb oxunuş, qapayıb götürdüyü yere qoy-muşdu, itiyi buralarda deyildi. İtiyinin buralarda olmadığını bili-bile lengimışı, gezmişdi, dolaşmışdi, qapılara toxunmuşdu, bu kəndin iti-leri ona hürməmişdi, pişikləri ondan qaçmamışdı.

Qocalar duyuq düşmüşdülər: "Kimlədənsən, a kişi, sən heç na-bələdə oxşamırsan", - deyib onu altdan-altdan sorğuya çəkmisidər.

"Heç kimlədən", - demişdi ürəyində. Deyib gözünü qaçmışdı, qo-caların iti nəzərlərini üstündə hiss edəndə içi içindən oynasa da gə-rek səbr yiyesi olub heç bu yola çıx-mayayıd deyə peşman olmuşdu, özünü qınamışdı: "Bəlkə bir gün hər kimdirse apardığını gətirib yerine qoyub gedəcəkdi, hara tələsirdin?".

mi qınama, qoca", içindən bir ür-perti keçdi, "indən belə heç kimi qı-naya bilməsən. İndi unutmaq növ-bəsi də onlardadır, qınamaq növ-bəsi də, dillinə kilidləyən səri səni adam edəcək, adamları başa düş-çəksən".

Qoca başını aşağı salıb oturdu-ğu yerde...

Hədiyyə Səfaqət

qız kimi, - sonra narazılığını əlavə etdi. Bu səsin sahibi, hamidan uca-boy, hamidan ariq, hamidan qara-yanız oğlan onszu da bayaqdan qo-canın diqqətini çəkmışdı.

Başçı ona tərs-tərs baxsa da, sözünü o biri uşaqlara yönəldi:

- Nə deyirsiz, futbol, yoxsa yeddi daş?

Qoca nəfəsini çəkdi.

- Yeddi daş! - Bayaqdan ağızına su almış uşaqlar da ariq tərs-tərs baxıb başçının tərəfini tutdular.

- Kim istəmir oynamasın.

Bu sözler birbaşa ariqə tuşla-mışdı.

- Cəhənnəm ol, dədənin oyunu dur? - Ariq da sözünü udmadı.

- Yaxşı, daşları gətirin, - başçı, deyəsən, qarşısındakının diliñin acısından ehtiyatlandı, ariq dü-yünlü yumruğunu bəsəlib yanına düşdüyüünü isə, deyəsən, bircə qo-ca gördü.

Uşaqlar ətrafa dağılıb hamar daşları axtarmağa başladılar. Mey-dança temizlənəsə də, çaylaq yeriy-di, burda yeddi hamar daş tapmağa nə vardi?

Az sonra uşaqlar yenidən bir yerə yığıldılar, hərə gətirdiyi daşla-nın yerə töküb bayaqli səs-külyə üst-

keçirmək istəmediyi göstərirdi, qoca onun əlindeki hamar, boz da-şı yaxşı seçirdi, o daşın başqa altı hamar daşın arasında necə özüne yer etdiyini də. Ariq dikəlib ayağı-nın ucunu qalağa toxundurub yox-ladı:

- Oldu, gəlin! - deyə qışkırdı.

Uşaqlar yaxınlaşdırıldı. Başçı yoxladı, qoca onun ayağının sərtli-yini belə hiss etdi, amma qalaq möhkəm dayanmışdı. Ariq düz qa-bağında dayanıb parlaq gözləyirdi. Ariq əyildi, daşları aşırıb ara-sından hemin boz daşı götürüb kə-nara tolazladı.

- Yaramır! - Niyə... - dəstədən kimse etraz etmək istədi, amma başçının əyilən sıfatını görüb sözü-nü başa çatdırmadı.

Ariq üzünün ifadəsi dəyişdi, ayağıyla vurub yerdəki daşları ətra-fa dağıdı:

- Alın, bu da sizin oyununuz!

Qoca bir an ariqin üzünə zilləndi, o bir anın içində, sanki uzun bir yolculuğunun kölgəsi gizlənmişdi. İti baxışlar bu üzündən girib, o üzündən çıxdı, amma nə yaxşı ariq dayanmadı, yanından sürətli keçib kəndə tərəf götürüldü. Ayaqlarının tappiltisi kəndə dəyib qayıtdı, eks-səda verdi, sonra hemin eks-səda get-geda Öləziyib yoxa çıxdı, kənd səsi udlu. Qoca ayaqlarının altındakı qoşa ləpirdə baxdı.

Uşaqlardan biri ətrafa dağilan hamar daşları topalayıb yenidən üst-üstə yığıdı.

Qocanın ürəyi sixılmağa başla-mışdı. Uşaqlar ikinci dəfə yeddinci

Kələ-Kötür və hamar...

İndi qoca ana yolun kənarında-ki iri, yasti daşın üstündə dincini ala-alə kim bilir neçənci dəfəydi bu uzun səyahətdə axtardığı itiyini ni-yə axtardığını düşünürdü. Qaytarib yerinə qoymaq üçün? Qoyması nə olacaqdı, tapsayıdı nə olacaqdı, ciyinəməli alıb aparacaqdı, yanına-mi salıb gedəcəkdi?

Qoca bu səyahət boyu çoxlu nəsə axtaran adam görmüşdü. İtiyini-itirmədiyini axtaran çoxlu adam. Baxmışdı, başını yelləmişdi: "Nə çox itik varmış bu dünyada?" - de-yib öz-özüne sual vermişdi.

Axi nə vərdi sə vərdi?

"Ay səni qoca..." - bunu da do-daqlı piçıldamaqdan saxlaya bil-medi özünü, 'axı sənin nə işinə qalib? Sən onların necə bir-birlərinə bənzədiklərini görmürsən? Heç nəyin sənin qoyub getdiyin kimi qalmadığını deyirsənse, sən nə za-man gəlib, qoyub gedən olmusan? Heç nə sənin dediyin kimi deyilsə, hər şey sənin dediyin kimi olmaz-mi? Kimi aldadırsan? Bəs illər bə-sını götürüb gedib mənzil etdiyin daxmanda günlərini gözlerini gün işığından, dağların özündən - köl-gəsindən, qulaqlarını su səsindən, göy gurultusundan, quş civitlisin, külək vıritsından başqa hər şeyə qapaya-qapaya, başının dinc-liyini, könlünün rahatlığını qoruya-qoruya keçirəndə bilmirdimmi bun-lar? Bildiyinimi unutmuşdun? Bil-diyyini unuda bilməzsən, qoca... Bu-dur, biri gəlib çıxıb, sənə aid olanı apanb gedib.

Hara, niyə, bilmirsən, aciz qal-mışın. Yollara düşməyinə baxma, itiyini kimdən xəber alacağını, har-da axtaracağını da bilmirsən. Nə deyəcəksen bu adamlara, nə deyəcək bu adamlar?", bunu düşün-e-düşünə indicə çıxdığı kəndə səri boylandı, kənddən cavab geləndi, "bunca həyatın boyu birca dəfə, biriçi dəfədir neyinisa alıblar, cax-naşmaya düşmüsən, ayağının altından yer, başının üstündən göy çəkləbilə elə bil, qəribəmisen, bircə hönkürüb ağlamığın çatmir, heç ki-

...Kənddən səs geldi. Başını qaldırıb səs gelən səmtə boylandı, bir dəstə uşaqlar öz aralarında dani-şa-danışa daşın yanından keçib yolu o təyindəki balaca meydan-çaya endilər. "Topla oynayacaqlar", - gözü uşaqlardan birinin əlindeki topa sataşdı. Kiçikli-böyükli yeddi-səkkiz oğlan öz aralarında nəyinə mübahisəsini edib razılığa gəlmə-yə çalışırdılar. Qoca qulaqlarını şəkəldi, üstəlik, xeyli vaxtdı uşaqların oyununa baxmamışdı. Qalxıb yolu adıllı, meydançaya yaxınlaşdı. Uşaqlar heç ona səri baxmadılar da, başları özlərinə qarışmışdı. Qoca bir tərefda atılıb qalmış kötüün üstündə oturub onlara tamaşa ele-meyə başladı.

Oğlanlardan biri əlindeki topu yerə, ayağının birini qaldırıb topun üstünə qoydu, mübahisə səngidi, oğlan ötkəmliklə:

- Futbol? - deyə soruşub uşaqlara baxdı, bu baxışlardan ancaq "he" cavabı gözəldiyi oxunurdu, de-yəsən özünən çoxdan dəstənin istis-nasız başçısı elan etmişdi.

- Hə, hə! - Uşaqlar onu çox göz-lətmədilər. Amma oğlan fikrini de-yişi, üz-gözünü turşutdu, bir az da uzaqdan zillənən qocaya eşitdi-reşitdi səsinin hökmünü qaldırdı:

- Bezdım futboldan.

Oğlanın səsinin hökmü qocaya yetişib dayandı, sonra axıb toz kimi ayaqlarının altına endi. Qoca gözlərini toza zillədi, sonra ayaqlarını yerdən götürüb yana qoydu, tozun ortasında bir cüt ləpir qaldı...

Uşaqlar ağızlarına sua alıb da-yandılar. Başçı bir az dayanıb:

- Yeddi daş, - deyə qərar verdi.

- Aha, yeddi daş", - qoca üreyin-de təkrarladı.

Hansısa səs peydə olub, sanki qocanın sözünən təkrarladı:

- Yeddi daş! Yeddi daş nədir,

üstə yiğməğə çalışırdı. Qocanın qırğı gözəri uzaqdan-azaq uşaqların əlinin altında üst-üstə qoyul-mağə çalışılan, sonra yerində da-yanmadığı görtürlüb götürülen, kəna-ra atılan daşları bir-bir dənələyirdi.

- Qirağın durun görüm! - başçı bunu deyə-deyə yenidən gözünün ucuyla qocaya baxdı. "Ay səni...", - qoca özünü o yera qoymadı. Başçı daşları üst-üstə qıyməğə kənara itələyib çöməldi, deyəsən, nəzarəti burda da elənd buraxmaq istəmirdi. Amma elə o da üst-üstə etibarla daya-nacaq yeddi hamar daşı tapıb üst-üstə qura bilmədi. Daşlardan biri çatışdırdı, yera tökülenlərdən heç biri arada dayanırmış, qalaq əyilib aşırı. Əlbəttə, nisbətən kələkötür daşı başda altı daşın üstünə qoyub məsələni həll etmək olardı, amma oyunun gedisində o daş ortaya düşsəydi, dildorçuluq olacaq, heç kim udub-uduza bilməyəcək, növbə dəstədən dəstəyə keçməyəcək, oyun mənasını itirəcəkdi.

Oyunun mənası hemin yeddi hamar daşı tapıb üst-üstə qoyma-qandan, sonra vurub dağıdıq yenidən qurmaq istəməkdən ibarətdi.

- Bir daş çatırıq, axtarıraq! - Başçı əlləşməkdən cana doybuk dikkəti.

Başçının budəfəki qərarı da, uşaqların budəfəki razılığı da qoca-nın xoşuna gəldi. "Necə ağıllıdlılar!"

Uşaqlar yenidən ətrafa dağıldılar, arabır onlardan hansısa yerdən bir daş götürüb başçının yanına yürüyür, amma onun hər dəfə daşı əlinde o üz-bu üzə çeviririb:

- Yox, bu olmaz, - deməsiyle axtarıları davam etdirirdilər.

Ariq birbaşa qalağa yaxınlaşdı, bununla tapdıq daşı o biri uşaqlar kimi əvvəl başçının yoxlamasından

daşın axtarısına başladılar. Qoca onlardan birinin başçının ariq getirən daşı tolazlığı yeri axtardığını gördü, deyəsən, onu tapdı, yerdən qaldırdı.

- Hə, elə hemin daşdı, yasti, boz, hamar daş.

Uşaq o yan-bu yana baxdı, nə-sə düssəndü, qalağa tərəf bir-i ki ad-dim atıb dayandı, daşı hiss olunma-dan əlinən yerə saldı.

Bir az sonra hemin yerdə başçı peydə oldu. Uşaqların başı özlərinə qarışmışdı, ona kimsənin baxmadığını görürən əyildi, daşı cəld götürüb əlini yumdu, yeri-ni dəyişdi. Bu dəfə də özünü qoca-yaya səri boylanmaqdan saxlaya bil-mədi, onun iti baxşları düz gözünün içine sancılırdı. Üzünü əvirib uşaqları səslədi:

- Oldu, tapdım, saxlayın!

Uşaqlar axtanşdan bezmişdi-ler, vaxt uzanır, oyun başlamırdı. Başçı əlləndəki daşı altı hamar daşın düz ortasına qoydu.

- Vəssalam!

Bu dəfə səsi ucadan çıxa da-qocaya tərəf baxmadı.

- Bu elə... - bayaqli balaca elə bir az əvvəl yanmışq qalan etirazını tamamlamaq istəyirdi, amma yan-nıdakının böyrünə ilişdiriyi düt-mə yenidən səsini kesdi.

Oyun başla-di, uşaqların 'boy-ma!', 'vur!', 'qur!', 'tez ol!' qışqırnıg meydancanı başına götürdü.

Qoca ağır-agır qalxıb yolu keç-di, uşaqların harayı bircə anda yolu-nun o biri üzündə qaldı. Yenidən yeri-ni rahatlaşmaq istəyəndə yanında bir maşın dayandı, sürücü başını aynadan çıxarıb onu səslədi:

- Baba, gedirsenə gəl apa-rınm...